

**RAQAMLI VOSITALARNING IJTIMOIIY RIVOJLANISHDAGI
ROLI**

Ubaydullayev Olimjon Ubaydulla o'g'li

Raqamli iqtisodiyot va agrotexnologiyalar universiteti

Magistr 1-kurs

Annotatsiya. *Maqolada raqamli texnologiyalar va vositalarning ijtimoiy tizimlarga ko'rsatgan kompleks ta'siri, ularning inson kapitalini rivojlantirish, davlat boshqaruvi, fuqarolik faolligi va ijtimoiy tenglikni ta'minlashdagi funksional roli tahlil qilinadi. Zamonaviy jamiyatda raqamli vositalar faqat texnik qulaylik emas, balki ijtimoiy o'zgarishlarning asosiy drayveri sifatida qaralmoqda. Mazkur maqolada bu o'zgarishlar nazariy va amaliy jihatdan izchil yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *raqamli transformatsiya, inson kapitali, axborot texnologiyalari, ijtimoiy barqarorlik, raqamli tafovut.*

KIRISH

Raqamli vositalar zamonaviy jamiyat hayotiga shu qadar chuqur kirib bordiki, bugungi kunda ijtimoiy rivojlanish ularsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Dastlab axborot almashinuvi va ma'lumotlarni qayta ishlash quroli sifatida yaratilgan raqamli texnologiyalar bugungi kunda ijtimoiy muhitni boshqarish, fuqarolik ishtirokini faollashtirish, madaniy muloqotni kengaytirish, bilim olish imkoniyatlarini demokratlashtirish kabi fundamental sohalarga o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Shu ma'noda, raqamli vositalar faqat texnologik innovatsiya emas, balki keng qamrovli ijtimoiy modernizatsiyaning asosiy omiliga aylangan [1].

ASOSIY QISM

Birinchidan, raqamli vositalar inson kapitalini shakllantirishda strategik resurs bo'lib xizmat qilmoqda. Onlayn ta'lim platformalari, ochiq ma'lumotlar omborlari, sun'iy intellekt asosidagi o'quv tizimlari aholining barcha qatlamlariga ta'lim olish va kasbiy ko'nikmalarni rivojlantirish imkonini bermiqda. Bu esa aholining raqobatbardoshligini oshirish, o'zini o'zi band qilish va bilim iqtisodiyoti

uchun zarur ijtimoiy zamin yaratishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ayniqsa, chekka hududlarda yashovchi yoshlar uchun raqamli vositalar bilim olishda teng imkoniyatlar yaratayotgani ijtimoiy adolat tamoyillarining texnologik ifodasidir.

Ikkinchidan, raqamli vositalar davlat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni qayta ko'rib chiqishga sabab bo'lmoqda. Elektron hukumat tizimlari, raqamli xizmatlar portallari va onlayn murojaat tizimlari orqali fuqarolar davlat xizmatlariga tezkor, byurokratik to'siqlarsiz va shaffof tarzda murojaat qila olishmoqda. Bu esa davlat boshqaruvida ishonchning ortishi, samaradorlikning oshishi va korrupsiyaviy xavflarning kamayishiga olib kelmoqda. Raqamli vositalar fuqarolarning davlat boshqaruvida ishtirok etishiga ham keng yo'l ochmoqda. Onlayn so'rovnomalar, ochiq ma'lumotlar portali, ijtimoiy tarmoqlardagi muhokamalar jamiyatni qarorlar qabul qilish jarayoniga bevosita jalb qilmoqda [2].

Uchinchidan, raqamli vositalar madaniy va axborot tengligini ta'minlashda ham muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Aholining informatsiyaga bo'lgan kirish imkoniyati, ularning axborot tanlash, tahlil qilish va fikr bildirish huquqi raqamli muhit orqali kafolatlanmoqda. Bu esa jamiyatda ochiqlik, fikrlar xilma-xilligi va demokratik qadriyatlar rivojiga zamin yaratadi. Shu bilan birga, raqamli vositalarning noto'g'ri yoki manipulyativ foydalanilishi xavfini ham inkor etib bo'lmaydi. Shuning uchun ham, raqamli vositalarning ijtimoiy rolini oshirish jarayonida axborot madaniyati, media savodxonlik va etik foydalanish madaniyatini rivojlantirish muhim hisoblanadi.

To'rtinchidan, raqamli vositalar ijtimoiy muammolarga yechim topishda ham yangi imkoniyatlar ochmoqda. Crowdsourcing platformalari orqali muammolarni jamoaviy hal qilish, raqamli monitoring tizimlari orqali ekologik xavflarni aniqlash, ijtimoiy loyihalar natijalarini onlayn baholash — bularning barchasi jamiyatning o'z muammosini o'zi aniqlashi va yechim topishida faol qatnashishini kuchaytiradi. Ayniqsa, pandemiya sharoitida raqamli vositalar orqali tibbiy xizmatlar, masofaviy maslahatlar, tezkor ma'lumot almashinuvi orqali millionlab insonlarning sog'ligi va hayoti asralganini tarixiy misol sifatida qayd etish mumkin [3].

Beshinchidan, raqamli vositalar gender tengligi, inklyuzivlik va imkoniyatlar tengligini ta'minlashda ham ijtimoiy barqarorlikka xizmat qilmoqda. Ayollar, nogironligi bo'lgan shaxslar, chekka hududlardagi aholining o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishi raqamli muhit orqali osonlashmoqda. Masalan, internet orqali mustaqil tadbirkorlikni yo'lga qo'yish, onlayn ta'lim orqali kasb o'rganish, ijtimoiy loyihalarda masofaviy ishtirok etish imkoniyatlari barchaga ochiq bo'lmoqda.

Shu o'rinda e'tirof etish kerakki, raqamli vositalarning ijtimoiy rivojlanishga ta'siri faqat ijobiy emas, balki ayrim xavf va muammolarni ham yuzaga keltiradi. Raqamli tafovut — ya'ni internet va texnologiyalarga kirish imkoniyatining teng taqsimlanmaganligi — jamiyatda yangi ijtimoiy tafovut shakllanishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, kiberxavfsizlik, shaxsiy ma'lumotlarning himoyasi, axborot manipulyatsiyasi kabi muammolar ham jiddiy ijtimoiy tahdid sifatida baholanmoqda. Shu bois raqamli vositalarni rivojlantirish siyosati har doim ijtimoiy mas'uliyat, shaffoflik, xavfsizlik va inkluzivlik mezonlari asosida olib borilishi zarur [4].

Raqamli vositalarning ijtimoiy rivojlanishdagi roli shunchaki texnologik vositalardan foydalanish doirasida emas, balki butun ijtimoiy tuzilmaning zamonaviy ehtiyojlarga mos ravishda qayta shakllanishi bilan bog'liq murakkab jarayondir. Bu vositalar orqali ijtimoiy aloqalar dinamikasi o'zgaradi, insonlar o'rtasidagi muloqot formati yangilanadi, institutlararo hamkorlik algoritmlari avtomatlashtiriladi va fuqarolik jamiyatining ishtiroki kengayadi. Shunday ekan, raqamli vositalar ijtimoiy barqarorlik, tenglik va ishtirokchilik uchun poydevor sifatida xizmat qilayotgan transformatsion mexanizmdir.

XULOSA VA MUNOZARA

Xulosa qilib aytganda, raqamli vositalar bugungi jamiyatda ijtimoiy o'zgarishlarning tashabbuskori, barqarorlikning kafolatchisi va taraqqiyotning tezlatkichiga aylangan. Ular ta'lim, sog'liqni saqlash, boshqaruv, fuqarolik faolligi, madaniyat va tenglik sohalarida inqilobiy imkoniyatlar yaratib, ijtimoiy tuzilmaning tubdan o'zgarishiga xizmat qilmoqda. Biroq bu imkoniyatlardan to'laqonli

foydalanish uchun davlat, jamiyat va har bir shaxs raqamli savodxonlik, texnologik madaniyat va axborot xavfsizligiga ongli ravishda yondashmog'i zarur.

Raqamli vositalarning ijtimoiy rivojlanishdagi roli faqat texnologik masala emas, balki bu strategik ijtimoiy, madaniy va gumanitar masala sifatida qaralishi lozim. Chunki bu vositalar orqali shakllanayotgan raqamli muhit kelajak jamiyatining asosiy platformasidir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Jo'rayev, M. (2021). Innovatsion menejment: nazariya va amaliyot. Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsiyalar nashriyoti.
2. Tursunov, B. (2022). "Raqamli iqtisodiyot sharoitida ijtimoiy sohani boshqarishning zamonaviy yondashuvlari", Iqtisodiyot va ta'lim jurnali, №4, 45–50-betlar.
3. G'ulomov, S.S., Abduqodirov, A.A. (2020). Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
4. Raxmonov, Z. (2023). "Raqamli transformatsiya jarayonida ijtimoiy innovatsiyalar samaradorligini baholash mezonlari", Innovatsion rivojlanish jurnali, №2, 38–43-betlar.